

SOCIALE NETWERKEN, INFECTIEZIEKTEN EN INFECTIEPREVENTIE

De rol van sociale relaties voor het toepassen van preventieve maatregelen

Mensen leven in een **web** van sociale relaties, ook wel sociaal netwerk genoemd. Een sociaal netwerk is belangrijk voor gezondheid en gedrag, maar ook voor infectieziekten.

Enerzijds draagt sociaal contact bij aan **verspreiding** van ziekten, anderzijds draagt het bij aan het voorkomen door het toepassen van **preventieve maatregelen**.

Deze factsheet beschrijft de resultaten van onderzoek naar sociale netwerken in relatie tot infectiepreventiegedrag met als doel om professionals in beleid en praktijk in publieke gezondheid handvaten te bieden om sociale netwerken effectief in te zetten zowel ter voorbereiding op een volgende pandemie als tijdens een pandemie.

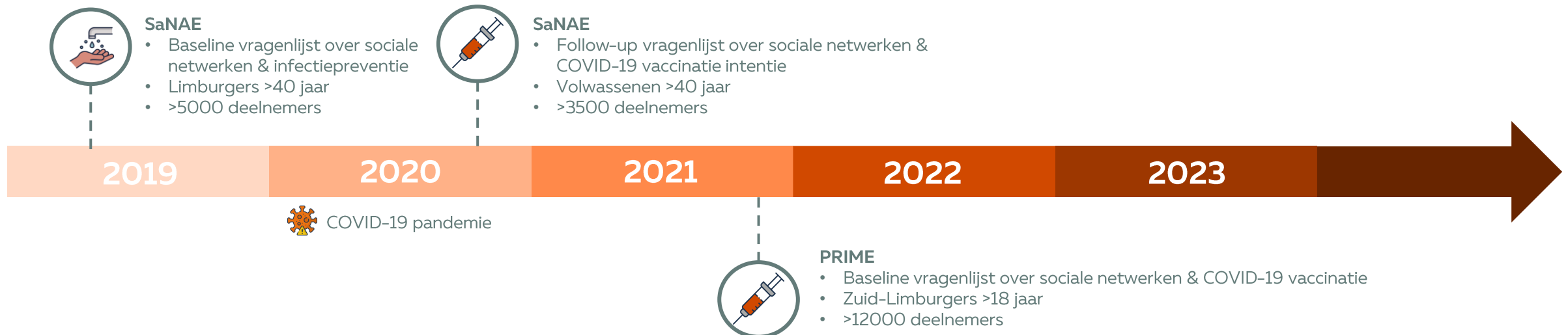
➤ Onderzoek naar sociale netwerken

Social Network Assessment in Adults and Elderly – SaNAE studie

Het doel van de SaNAE-studie is het onderzoeken van de invloed van het sociale netwerk, iemands sociale relaties, op gezondheid en gezondheidsgedrag. Meer dan 10.000 volwassenen van 40 jaar en ouder, woonachtig in Limburg, hebben vanaf 2019 meerdere vragenlijsten ontvangen over hun sociale netwerken, gezondheid en gedrag (waaronder infectiepreventiegedrag).

Prevalence, Risk factors, and Impact Evaluation – PRIME post-COVID studie

Het doel van de PRIME studie is onderzoek naar de langdurige gevolgen van een coronabesmetting. Meer dan 60.000 volwassenen van 18 jaar en ouder die in de periode vanaf 1 juni 2020 een coronatest hebben gedaan in een teststraat van de GGD en woonachtig zijn in Zuid-Limburg, zijn uitgenodigd voor een vragenlijstonderzoek naar langdurige gevolgen na een coronabesmetting.

► Sociale netwerken en infectiepreventie

Gemiddeld hebben Limburgers vóór de COVID-19 pandemie **11 personen** om zich heen die belangrijk voor ze zijn, of van wie ze steun krijgen. Hiervan zijn 46% familieleden en 27% vrienden.

Preventieve maatregelen: **94%** van de deelnemers wast regelmatig hun handen met water en zeep, **55%** gebruikte alleen papieren zakdoeken, **19%** raakte hun gezicht zo min mogelijk aan, en **39%** hield afstand van mensen die griepig of verkouden zijn.

Factoren die bijdragen aan het toepassen van meerdere infectiepreventiemaatregelen

Strong ties

Zogenaamde strong ties ("sterke relaties") zoals die met vrienden en familieleden spelen een belangrijke rol in het bevorderen van infectiepreventie gedrag.

Dit kan door:

- Directe invloed zoals sociale steun
- Voorbeeldgedrag
- Motivatie en aanmoediging

Weak ties

Zogenaamde weak ties ("zwakke relaties") zoals die met kennissen, collega's of mensen die verder weg wonen spelen een belangrijke rol in het bevorderen van infectiepreventie gedrag.

Dit kan door:

- Diversiteit van informatie
- Blootstelling aan nieuwe ideeën

➤ Sociale netwerken en COVID-19 vaccinatie

Tijdens de pandemie zijn de sociale netwerken van Limburgers **kleiner** geworden en familieleden kwamen **centraler** te staan. Opvallend was dat het aantal mensen dat informationele steun geeft (advies of raad) wel was **toegenomen**.

Vaccineren en intentie tot vaccineren hangt niet alleen af van individuele kenmerken, maar ook van de sociale en fysieke omgeving. Twee grote cohortstudies (SaNAE & PRIME) in Limburg hebben onderzocht hoe de sociale en fysieke leefomgeving samenhangt met intentie tot COVID-19 vaccinatie en COVID-19 vaccinatie gedrag.

Factoren die bijdragen aan intentie tot vaccinatie:

- Meer netwerkleden
- Een groter aandeel netwerkleden die informationele steun geven (advies of raad)

Factoren die bijdragen aan vaccinatie gedrag:

- Meer netwerkleden
- Een groter aandeel kennissen in het netwerk
- Meer diverse en hechte netwerken
- Een groter aandeel netwerkleden die op loopafstand wonen
- Een kleiner aandeel netwerkleden met wie je fysiek contact hebt
- Niet alleen wonen
- Veel mensen die je kunt vertrouwen

➤ Advies voor professionals en beleidsmakers in de Publieke Gezondheid

Versterken en mobiliseren van sociale netwerken

Systematische inzet: Beleidsmakers moeten verder kijken dan het individu en systematisch inzetten op het versterken van sociaal contact als onderdeel van pandemische paraatheid.

Sociale basis: Het versterken van de sociale basis vraagt om regelmatige monitoring van netwerkenmerken zoals netwerk grootte, diversiteit, functie en sociale participatie. Professionals in het medische en sociale domein kunnen hiervoor surveys inzetten om inzicht te krijgen in de sociale verbondenheid van burgers. Deze informatie vormt de basis voor gerichte strategieën om sociaal contact te stimuleren en zo de gezondheid en veerkracht van de bevolking te versterken.

Monitoren en meten van sociaal contact

Regelmatige monitoring: Voer regelmatig surveys uit om sociaal contact te meten en veranderingen in kaart te brengen. Dit biedt inzicht in de effecten op gezondheid en leefstijl, en helpt bij het begrijpen van de impact van pandemieën en bijbehorende maatregelen.

Vergeet sociale netwerken niet, juist tijdens een pandemie

Tijdens een pandemie moeten de voordelen van sociaal contact minstens zo zwaar wegen als de beperkingen ervan bij het nemen van beleidsbeslissingen over het bestrijden van infectieziekten.

Meer weten?

Wetenschappelijke publicaties

- Steijvers, Lisanne CJ, et al. "Social networks and infectious diseases prevention behavior: a cross-sectional study in people aged 40 years and older." *PLoS One* 16.5 (2021): e0251862.
- Steijvers, Lisanne CJ, et al. "Changes in structure and function of social networks of independently living middle-aged and older adults in diverse sociodemographic subgroups during the COVID-19 pandemic: a longitudinal study." *BMC Public Health* 22.1 (2022): 2253.
- Pagen, Demi ME, et al. "Design and recruitment of a large-scale cohort study on prevalence, risk factors and impact evaluation of post-COVID-19 condition and its wider long-term social, mental, and physical health impact: The PRIME post-COVID study." *Frontiers in Public Health* 10 (2022): 1032955.
- Steijvers, Lisanne CJ, et al. "Social networks and COVID-19 vaccination intention in Dutch middle-aged and older adults in 2020: Insights into individual, interpersonal, community, and societal determinants–The SaNAE study." *Vaccine: X* 20 (2024): 100562.
- van Bilsen, Céline JA, et al. "Social networks, environmental, and individual factors associated with COVID-19 vaccination and booster uptake–The prospective PRIME cohort study." *Vaccine: X* 23 (2025): 100626.

Doctorale thesis

- Steijvers, Lisanne Catherina Johanna. "Connections that count: Unraveling the impact of social networks on health and the role in pandemic preparedness." (2024).

Colofon

Deze factsheet is een uitgave van GGD Zuid-Limburg. Overname van gegevens is toegestaan, mits voorzien van bronvermelding. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Dr. Nicole Dukers of Dr. Lisanne Steijvers (sanae@ggdzl.nl)

